

LIETUVOS RESPUBLIKOS SEIMO KONTROLIERIUS

PAŽYMA DĖL X SKUNDO PRIEŠ VALSTYBĖS VAIKO TEISIŲ APSAUGOS IR ĮVAIKINIMO TARNYBĄ PRIE SOCIALINĖS APSAUGOS IR DARBO MINISTERIJOS

2021 m. vasario 15 d. Nr.4D-2020/1- 1459
Vilnius

SKUNDO ESMĖ

1. Lietuvos Respublikos Seimo kontrolierius gavo X (toliau vadinama ir – Pareiškėjas) skundą (toliau vadinama – Skundas) dėl Valstybės vaiko teisių apsaugos ir įvaikinimo tarnybos prie Socialinės apsaugos ir darbo ministerijos (toliau vadinama ir – Tarnyba) ir Tarnybos Vilniaus skyriaus (toliau vadinama – Skyrius) pareigūnų veiksmų (neveikimo), galimai netinkamai išnagrinėjus jo skundus.

2. Pareiškėjas Skunde pateikia toliau nurodytą informaciją:

2.1. „2019 m. gruodžio 10 d. Skyrius gavo „ANONIMAS“ vardu pasirašytą skundą, kuriame buvo pateikta informacija apie [...] [prieš] mano mažametę dukrą [...] [rengėjo past. toliau vadinama – Vaikas, vaikas] naudojamą smurtą iš tėvų pusės. Skundas įtakojo tam tikrus Tarnybos specialistų veiksmus, kurių dėka Vaikui buvo sutrikdyta sveikata: apsilankymas mano šeimos namuose gruodžio 10 d. popietę kartu su policijos pareigūnais, taip išgąsdinant sunkia [...] liga [...] serganti vaiką, vaiko tardymas namuose, vėliau – ir vaiko ugdymo įstaigoje, tik remiantis skundo turiniu „atvejo“ bylos sukūrimas, abiejų tėvų iškvietimas privalomiems pokalbiams Tarnyboje, jų tardymas ir t. t.“ (šios ir kitų citatų kalba netaisyta).

2.2. „Nepaisant požymių, jog skundo turinys aiškiai buvo šmeižikiškas ir melagingas (man skundas buvo parodytas apsilankymo metu), apie tai iškart pranešiau tik jį perskaitęs mano namuose apsilankiusiems Tarnybos ir policijos pareigūnams, nes buvo akivaizdu iš jo turinio, jog skundas parašytas [rengėjo past. asmens pavardė yra žinoma], aš ir mano žmona [...] bendradarbiau su Tarnybos specialistais, siekdami išvengti dviprasmybių ar kaltinimų trukdant Tarnybos atliekamam situacijos tyrimui.“

2.3. „[...] Tarnybos specialistai, tyrę šį atvejį, galimai padarė begalę procedūrinių Tarnybos tvarkų pažeidimų ir Tarnybos etikos kodekso pažeidimų, nesilaikė procedūrinių terminų, pvz.: laiku įvertinti grėsmės vaikui lygį, nesant grėsmės arba esant melagingam pranešimui, laiku nutraukti „atvejo“ tyrimą, atliekant tyrimą, pirmiausia saugoti vaiko interesus, o ne savo veiksmais kenkti vaiko sveikatai ir pan.“

2.4. „Tarnybos specialistai, pradėję leistinus Tarnybos darbo tvarkų terminus dėl „atvejo“ tyrimo, tik 2020 m. kovo 25 d. man raštu pateikė išvadą, jog jokių grėsmių vaikui nėra, o skunde pateikiami kaltinimai – nieko nepagrįsti, kitaip tariant – melagingi. Tokias išvadas gavau Tarnybos man asmeniškai atsiųstame rašte 2020 m. kovo 25 d.“

2.5. „Dar 2019 m. gruodžio mėn. 11 d. (kitą dieną po skundo pateikimo Tarnybai) kreipiausi su pareiškimu į policijos pareigūnus su prašymu pradėti tyrimą dėl šmeižto pagal LR Baudžiamojo kodekso 154 str. 1 d. (šmeižimas) ir melagingų kaltinimų minėtame skunde, kurio

turinys šmeižia mane, mano šeimos narius, žaloja nepriekaištingą šeimos reputaciją, kelia moralinę žalą, ir kaip galimai įtariamąją [...] nurodžiau [...].“

2.6. „Remiantis Tarnybos prievole bendradarbiauti su policijos pareigūnais, siekiant tiesos ir objektyvumo Tarnybos veikloje, laikau, kad Tarnybos specialistai iš policijos pareigūnų gavo informaciją, kad tyrimo metu yra faktiškai nustatyta, kokia yra asmens parašiusio skundą „ANONIMAS“ vardu tapatybė, o nubausti tokį asmenį dėl melagingo arba šmeižikiško skundo prieš trečią asmenį pagal šiuo metu galiojančias Tarnybos tvarkas yra Tarnybos skaidrios veiklos PRIEVOLE ir BŪTINYBĖ.“

2.7. „[...] laikau, jog turiu teisę žinoti, kokios nuobaudos ir pasekmių „de facto“ sulauks melagingo ir šmeižikiško turinio skundo pateikėjas, kai jo tapatybė jau yra nustatyta policijos pareigūnų atlikto ikiteisminio tyrimo metu. Juolab, kad šiuo metu galiojančiose Tarnybos veiklos tvarkose ir atsakomybėse yra konkrečiai numatytos nuobaudos melagingos arba šmeižikiškos informacijos pateikėjams neteisingai skundžiant trečius asmenius.“

2.8. „[...] 2020 m. rugsėjo mėn. 29 d. Tarnybos Vilniaus skyriaus vadovui p. G. B. ir Tarnybos Direktorei p. I. S. parašiau raštą [toliau vadinama – Prašymas-1] į jų tarnybinius elektroninius paštus (taip pat parašiau ir bendru Tarnybos elektroniniu paštu, skirtu raštams ir skundams pateikti), kuriame prašiau: „Prašu galiojančių tvarkų numatytais terminais informuoti mane, kokių veiksmų imsisi Jūsų vadovaujama tarnyba, siekdama įgyvendinti teisingumą bei parodyti veiklos skaidrumą, ir atitinkamai nubausti asmenį, kurio NUSIKALSTAMI VEIKSMAI, tai yra, melagingas ir šmeižikiškas pranešimas apie smurtą prieš vaiką šeimoje, padarė tiesioginę žalą mano šeimai.“

2.9. „Tačiau 2020 m. spalio mėn. 5 d. data man adresuotame Tarnybos rašte [...], kuris pasirašytas Tarnybos Vyresniosios patarėjos R. R., yra viso labo konstatuojama: „Įvertinus Skyriuje gautus abu Jūsų raštus, matyti, kad 2020 m. rugsėjo 29 d. rašte nepateikėte jokių naujų aplinkybių, o ankstesniame rašte Jūsų pateiktos aplinkybės jau buvo įvertintos. Vadovaujantis LR Viešojo administravimo įst. 14 str. 5 d. 4 punktu, prašymas ar skundas valstybės tarnautojo sprendimu gali būti nenagrinėjamas, jeigu paaiškėja, jog tuo pačiu klausimu atsakymą yra pateikęs arba sprendimą yra priėmęs viešojo administravimo objektas, į kurį kreiptasi, arba kitas kompetentingas viešojo administravimo subjektas ir asmuo nepateikia naujų faktinių duomenų, leidžiančių abejoti ankstesnio atsakymo pagrįstumu ar ginčyti viešojo administravimo subjekto priimtą sprendimą“ [...]. Iš aukščiau minėtame rašte pateiktos informacijos galima daryti prielaidą, jog man, kaip nukentėjusiam dėl nusikalstamos [...] veiklos, iš Tarnybos atsisakoma pateikti informaciją, kokios realios baudos / bausmės dėl savo poelgio – melagingo ir šmeižikiško skundo pateikimo Tarnybai sulauks / sulaukė minėta pilietė, kas leidžia manyti, jog šis pilietės nusikaltimas aplamai liks neįvertintas pagal galiojančias Tarnybos tvarkas, įstatus ir numatytas realias bausmes melagingų ar šmeižikiškų skundų autoriams, kas leidžia man kaip LR piliečiui abejoti Tarnybos veiklos skaidrumu ir įstatymų bei galiojančių tvarkų laikymosi principingumu.“ ???

2.10. „[...] buvo pažeistos mano teisės ir laisvės, skundžiu Skyriaus vadovo [...] bei jo vadovaujamų specialistų veiksmus atliekant „atvejo“ tyrimą prieš mano šeimą.“

3. Pareiškėjas Skunde prašo „deramai įvertinti pareigūnų padarytus pažeidimus ir neveiklumą, inicijuojant detalų šio atvejo situacijos tyrimą Tarnybos Vilniaus skyriuje. [...] įvertinti:

1. Ar Tarnybos specialistai, kurie kontaktavo su skundą Tarnybai pateikusia [...], nepažeidė galiojančių procedūrinių tvarkų dėl skundo priėmimo tvarkų ir procedūrų.

2. Ar Tarnybos specialistai, kurie po skundo gavimo apsilankė Pareiškėjo šeimoje kartu su policijos pareigūnais, tardydami mažametį vaiką nepažeidė galiojančių Tarnybos procedūrinių tvarkų ir Etikos kodekso, taip pat ėmėsi visų priemonių, jog apsaugotų [...] vaiko sveikatą [...].

3. Ar Tarnybos specialistai, kurie skaitė ir vertino skundo turinį, elgėsi kompetentingai, priimdami sprendimą iškart apsilankyti šeimoje, tam pasitelkiant ir policijos pareigūnus.

4. Kodėl Tarnybos specialistai, kurie davė parodymus policijos pareigūnams, vykdančiams tyrimą dėl neteisėtų duomenų platinimo ir galimo šmeižto, galimai „dangstė“ anonimo

vardu skundą pateikusia [...], vengiant policijos pareigūnams atskleisti jos tapatybę.

5. Įvertinti, kodėl iki šiol nėra nubausta (jei nenubausta) [...], kaip melagingo ir šmeižikiško pranešimo autorius [...].

6. Įvertinti, ar [...] sulaukė tinkamos nuobaudos (jei ji jai yra skirta *de facto*) už savo veiksmus pagal Tarnybos galiojančias tvarkas ir nuostatas.

7. Įvertinti Tarnybos Vilniaus skyriaus vadovo veiksmus ryšium su vadovavimu šios situacijos dėl melagingo skundo pateikimo tyrimu. Esant galimiems pažeidimams, inicijuoti tarnybinių nuobaudų pagal galiojančias Tarnybos tvarkas skyrimą.

8. Įpareigoti Tarnybą raštiškai pranešti man visą tarnybinio tyrimo metu surinktą medžiagą, informuoti mane kaip nukentėjusį, kokios drausminės nuobaudos bus pritaikytos melagingo skundo prieš mano šeimą pateikėjui, taip pat kokios nuobaudos bus pritaikytos Tarnybos pareigūnams (jei jos bus pritaikytos) ne vėliau nei per dešimt dienų nuo tarnybinio patikrinimo atlikimo datos.“

4. Iš prie Skundo pridėtų dokumentų nustatyta:

4.1. Skyrius 2020-10-05 raštu pateikė Pareiškėjui atsakymą:

„Skyrius 2020 m. rugsėjo 29 d. gavo Jūsų raštą dėl 2019 m. gruodžio 10 d. Skyriuje gauto „ANONIMAS“ vardu pasirašyto skundo, kuriame buvo pateikta informacija apie neva prieš Vaiką [...] naudojamą smurtą iš tėvų pusės.

Nagrinėjant Jūsų pateiktą informaciją, nustatyta, kad Skyrius 2020 m. birželio 30 d. gavo Jūsų raštą Nr. 1PR-42 [toliau vadinama – Prašymas-2] dėl to paties 2019 m. gruodžio 10 d. Skyriuje gauto „ANONIMAS“ vardu pasirašyto skundo, kuriame buvo pateikta informacija apie neva prieš jūsų dukrą [...] naudojamą smurtą iš tėvų pusės, į šį raštą išsamus atsakymas Jums buvo pateiktas 2020-07-21 d. Nr. 1SD-5143.

Įvertinus Skyriuje gautus abu Jūsų raštus, matyti, kad 2020 m. rugsėjo 29 d. rašte nepateikėte jokių naujų aplinkybių, o ankstesniame rašte Jūsų pateiktos aplinkybės jau buvo įvertintos.

Vadovaujantis Lietuvos Respublikos Viešojo administravimo įstatymo 14 str. 5 d. 4 punktu, prašymas ar skundas viešojo administravimo subjekto vadovo arba jo įgalioto pareigūno ar valstybės tarnautojo sprendimu gali būti nenagrinėjamas, jeigu paaiškėja, kad tuo pačiu klausimu atsakymą yra pateikęs arba sprendimą yra priėmęs viešojo administravimo subjektas, į kurį kreiptasi, arba kitas kompetentingas viešojo administravimo subjektas ir asmuo nepateikia naujų faktinių duomenų, leidžiančių abejoti ankstesnio atsakymo pagrįstumu ar ginčyti viešojo administravimo subjekto priimtą sprendimą.“

Šio atsakymo apskundimo tvarka Pareiškėjui buvo išaiškinta.

4.2. Vilniaus apygardos teismas 2020-09-22 nutarė: tenkinti Vilniaus apygardos prokuratūros Vilniaus apylinkės prokuratūros Pirmojo skyriaus vyriausiojo prokuroro skundą; panaikinti Vilniaus miesto apylinkės teismo ikiteisminio tyrimo teisėjo 2020-08-24 nutartį ir dėl Pareiškėjo skundo priimti naują sprendimą – Pareiškėjo skundą atmesti ir palikti galioti 2020-06-17 nutarimą nutraukti ikiteisminį tyrimą bei 2020-07-10 nutarimą atmesti Pareiškėjo skundą dėl nutarimo nutraukti ikiteisminį tyrimą. Nutartyje teismas pažymėjo: „Skundą nagrinėjantis apygardos teismas sutinka su skyriaus vyriausiuoju prokuroru, kad atlikus visus būtinus ikiteisminio tyrimo veiksmus ir surinkus reikiamus duomenis, buvo pagrįstai konstatuota, jog nagrinėjamu atveju yra aiškus BPK 3 straipsnio 1 dalies 1 punkte ir 212 straipsnio 1 dalies 1 punkte numatyti pagrindai nutraukti ikiteisminį tyrimą. Apygardos teismo vertinimu, tolimesnis ikiteisminio tyrimo atlikimas, kai yra atlikti visi būtini procesiniai veiksmai ir skundžiama nutartimi konkrečiai nenurodoma, kokius procesinius veiksmus būtina atlikti ikiteisminiame tyrime, būtų akivaizdžiai neracionalus procesinis veiksmas ir naujų duomenų, kurie nebūtų žinomi ikiteisminį tyrimą nutraukusiam prokurorui, nesuteiktų, dėl ko būtų tikimybė pažeisti proceso dalyvių teises ir teisėtus interesus. [...]. 18. Pagal BK 154 straipsnio 1 dalį baudžiamoji atsakomybė kyla tam, kas paskleidė apie kitą žmogų tikrovės neatitinkančią informaciją, galinčią paniekinti ar pažeminti tą

asmenį arba pakirsti pasitikėjimą juo, Lietuvos Aukščiausiojo Teismo formuojamoje praktikoje nurodoma, kad bendrąja prasme informacija reiškia žinią, t. y. konstatavimą faktų ir duomenų apie reiškinį, įvykius, asmens veiksmus, savybes. Faktams ir duomenims taikomas tiesos kriterijus, jų egzistavimas gali būti patikrintas įrodymais ir objektyviai nustatytas, kvalifikuojant veiką pagal BK 154 straipsnį, svarbu atriboti informaciją (faktus ir duomenis) nuo nuomonės. Nuomonė yra kokių nors faktų supratimas, vertinimas, požiūris į faktus ir vertybes, komentarai, pastabos. Nuomonė yra subjektyvi, jai nėra taikomas tiesos kriterijus. Už paskleidimą nuomonės apie tam tikrus faktus ar įvykius baudžiamoji atsakomybė, pagal šią normą, nekyla (Lietuvos Aukščiausiojo Teismo kasacinės nutartys baudžiamosiose bylose Nr. 2A-9/2012, 2K-171/2013, 2K-57/2015, 2K-187-677/2015), šmeižimas yra tyčinis nusikaltimas, todėl privaloma nustatyti ne tik tai, kad buvo paskleista tikrovės neatitinkanti informacija, kuri žemina kito asmens garbę ir orumą, bet ir tai, jog asmuo suvokia tokias šios informacijos savybes (neatitiktį tikrovei ir žeminantį pobūdį) bei nori taip veikti, siekia paskleisti būtent tokią informaciją (Lietuvos Aukščiausiojo Teismo kasacinė nutartis baudžiamojame bylose Nr. 2A-3/2012). [...]. Apygardos teismas, susipažinęs ir įvertinęs „Anonimo“ 2019 m. gruodžio 10 d. prašymo turinį, daro išvadą, kad šis dokumentas negali būti vertinamas kaip šmeižimas BK 154 straipsnyje numatyta prasme. Aukštesniosios instancijos teismo vertinimu, iš šio prašymo turinio galima pagrįstai teigti, kad [...] veiksmuose nėra tyčios, t. y. įtariamoji prašyme nurodomų aplinkybių nekonstatuoja kaip neginčijamą. [...].“

TYRIMAS IR IŠVADOS

5. Seimo kontrolierius, siekdamas išsiaiškinti Pareiškėjo nurodytas aplinkybes, kreipėsi į Tarnybą, prašydamas pateikti paaiškinimus dėl Skundo teiginių bei atsakyti į klausimus.

Tyrimui reikšmingos faktinės aplinkybės

6. Tarnyba Seimo kontrolierių informavo, pateikė dokumentus bei paaiškinimus, iš kurių nustatyta:

6.1. „[...] vadovaujantis Lietuvos Respublikos vaiko teisių apsaugos pagrindų įstatymo (toliau – VTAPI) 50 str. 1 d. 2 p. Tarnyba įgyvendindama vaiko teisių apsaugos politiką savivaldybių teritorijose bei dalyvaudama formuojant valstybės politiką vaiko teisių apsaugos srityje, pati ar per struktūrinius padalinius gina ir užtikrina vaiko teises ir atstovauja vaiko teisėms ir teisėtiems interesams savivaldybių teritorijose visą parą.“

6.2. „2020-06-30 Skyriuje el. paštu gautas Prašymas-2 (reg. Nr. 1PR-42), kuriame nurodyta, kad 2019 m. gruodžio 10 d. Skyrius gavo „ANONIMAS“ vardu pasirašytą skundą, kuriame buvo kalbama apie neva [...] prieš Vaiką naudojamą smurtą iš tėvų pusės. Pareiškėjas prašė informuoti, kokių veiksmų imsis tarnyba, siekdama įgyvendinti teisingumą, bei parodyti veiklos skaidrumą ir atitinkamai nubausti asmenį, kurio galimai nusikalstami veiksmai padarė žalą jo šeimai.“

6.3. „Skyriaus vyriausioji specialistė D. Č. atliko DVS sistemoje esančių dokumentų tyrimą ir nustatė: 2019-12-10 Skyriuje buvo gautas asmens pasirašiusio vardu „ANONIMAS“ prašymas apsaugoti Vaiką nuo jos tėvų naudojamo psichologinio, o gal ir fizinio bei seksualinio smurto, teigiama, kad ilgą laiką tėvai sukelia Vaikui stresą, baimę, gąsdina jį dėl šuniuko, tam, kad prisiteisti iš kaimynų už „moralinę žalą“ nemažą sumą pinigų. Prie pranešimo buvo pridėtos Vaiko blogą psichologinę būseną patvirtinančių dokumentų iš VŠĮ Centro poliklinika, Vilniaus Jono Basanavičiaus progimnazijos ir kt. dokumentų kopijos [...].“

6.4. „2019-12-11 (1SD-9022) ir 2019-12-12 (1SD-9084) Skyriaus specialistai, vadovaudamiesi Lietuvos Respublikos generalinės prokuratūros, Policijos departamento prie Lietuvos Respublikos vidaus reikalų ministerijos, Socialinės apsaugos ir darbo ministerijos, Tarnybos ir Lietuvos Respublikos vaiko teisių apsaugos kontrolieriaus įstaigos 2018 m. birželio 28 d. bendradarbiavimo susitarimu [...], persiuntė Vilniaus apskrities vyriausiajam policijos

komisariatui gautą iš asmens pasivadinusio „ANONIMAS“ informaciją su priedais, prašydami įvertinti gautą informaciją apie galimai naudojamą smurtą prieš Vaiką, bei ar priedai gauti iš anonimo teisėtai, nepažeidžiant vaiko teisės į asmens dokumento apsaugą. Skyrius taip pat prašė juos informuoti apie priimtus sprendimus.“

6.5. „VTAPI 29 str. 1 d. įtvirtina nuostatą, kad vaikas turi būti apsaugotas nuo nusikalstamų veiku, įtvirtintų Lietuvos Respublikos baudžiamajame kodekse. VTAPI 35 str. 1 d. 2 p. įpareigoja vaiko teisių apsaugos darbuotojus informuoti policiją apie galimai padarytą nusikalstamą veiką vaiko atžvilgiu, kas šiuo atveju ir buvo padaryta.“

6.6. „Skyrius nagrinėjo pranešimą savo kompetencijos ribose ir papildomai įvykdė pareigą pranešti policijai apie galimą nusikalstamą veiką Vaiko atžvilgiu.“

6.7. „2019-12-11 Skyriaus specialistai, vadovaudamiesi VTAPI 36 straipsniu (galiojusi redakcija iki 2019-12-31), Grėsmės vaikui lygių kriterijų ir grėsmės vaikui lygio nustatymo tvarkos aprašo (galiojusiu iki 2019-12-31), patvirtinto Lietuvos Respublikos socialinės apsaugos ir darbo ministro 2018 m. gegužės 21 d. įsakymu Nr. AI-221 (toliau – Grėsmės vaikui lygių kriterijų ir nustatymo tvarkos aprašas), 5.2 p., bei Pranešimų apie galimus vaiko teisių pažeidimus registravimo ir nagrinėjimo tvarkos aprašo (galiojusiu iki 2019-12-31), patvirtinto Tarnybos direktoriaus 2019 m. rugpjūčio 12d. įsakymu Nr. BV-247, 11 p., reagavo ir nagrinėjo pranešimą apie galimą vaiko teisių pažeidimą, bei 2019-12-11 nuvyko į Vaiko gyvenamąją vietą [...], kur pabendravo su mergaite, nustatė, kad grėsmės vaikui nėra, mergaitė prisiminė įvykį, kai kaimynų šuo užpuolė jos šuniuką, ji tada išsigando, šeimoje viskas gerai.“

6.8. „2019-12-11 Skyriaus specialistai, vadovaudamiesi Valstybės vaiko teisių apsaugos ir įvaikinimo tarnybos prie Socialinės apsaugos ir darbo ministerijos Vilniaus miesto vaiko teisių apsaugos skyriaus nuostatų, patvirtintų Valstybės vaiko teisių apsaugos ir įvaikinimo tarnybos prie Socialinės apsaugos ir darbo ministerijos direktoriaus 2018 m. balandžio 17 d. įsakymu Nr. BV -45, 8.7 papunkčiu, išsiuntė paklausimus Vilniaus Jono Basanavičiaus progimnazijai ir VŠĮ Vilniaus Centro poliklinikai, kad gauti informaciją apie Vaiko sveikatos būklę ir situaciją šeimoje (1SD-9028).“

6.9. „2019-12-18 Skyriaus specialistai, vadovaudamiesi Valstybės vaiko teisių apsaugos ir įvaikinimo tarnybos prie Socialinės apsaugos ir darbo ministerijos nuostatų, patvirtintų Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2018 m. kovo 28 d. nutarimu Nr. 293, 10.27 punktu, išsiuntė kvietimą atvykti į Skyrių Pareiškėją, Vaiką, Vaiko motiną 2019 m. gruodžio 23 d. 13 val. pokalbiui (1SD-9189). Kitą dieną telefonu buvo gautas Vaiko tėvų prašymas atvykti į Skyrių kitu jiems patogiu laiku, kuris buvo patenkintas.“

6.10. „2020-01-10 Skyriaus specialistai pabendravo su Pareiškėju, jo nuomonė buvo surašyta Vaiko situacijos vertinimo tvarkos aprašo I priede – Informacijos apie gautą pranešimą apie galimą vaiko teisių pažeidimą formoje Nr. IIGP-79 ir jis pasirašytinai buvo supažindintas su nagrinėjant pranešimą apie galimą vaiko teisių pažeidimą nustatytomis aplinkybėmis bei sprendimu baigti pranešimo apie galimą vaiko teisių pažeidimą nagrinėjimą, nes nėra duomenų patvirtinančių vaiko teisių ir geriausių interesų neužtikrinimo.“

6.11. „2020-01-13 Skyriaus specialistai pabendravo su Vaiko mama, jos nuomonė buvo surašyta Vaiko situacijos vertinimo tvarkos aprašo I priede – Informacijos apie gautą pranešimą apie galimą vaiko teisių pažeidimą formoje Nr. IIGP-79 ir ji pasirašytinai buvo supažindinta su nagrinėjant pranešimą apie galimą vaiko teisių pažeidimą nustatytomis aplinkybėmis bei sprendimu baigti pranešimo apie galimą vaiko teisių pažeidimą nagrinėjimą, nes nėra duomenų patvirtinančių vaiko teisių ir geriausių interesų neužtikrinimo.“

6.12. „Skyriaus vyriausioji specialistė D. Č., nagrinėdama Pranešimą-2, DVS sistemoje neradusi informacijos, koks sprendimas buvo priimtas pagal 2019-12-11 ir 2019-12-12 policijai išsiųstą anonimo pranešimą su priedais, 2020-07-13 (1SD-4877) užklause Vilniaus miesto vyriausiojo policijos komisariato ir 2020-07-15 (IGD-9811) gavo atsakymą iš Vilniaus AVPK Vilniaus miesto antrojo policijos komisariato, kad atsakant į Jūsų paklausimą informuojame, kad ikiteisminis tyrimas Nr. 01-1-53820-19 buvo pradėtas 2019-12-20. Minėtas

tyrimas pradėtas pagal požymius nusikaltimo numatyto Lietuvos Respublikos baudžiamojo kodekso (toliau – LR BK) 154 str. 1d. (šmeižimas). 2020-02-06 buvo perkvalifikuota į LR BK 167 str. 1 d. dėl to, kad anonimo pranešimo pridėtuose prieduose įžvelgiama Pareiškėjo šeimos asmeniniai duomenys, t. y. išrašai iš gydymo įstaigų apie sveikatos būklę, el. banko pavedimas su asmens kodu ir kt. Po to buvo atliekami ikiteisminio tyrimo procesiniai veiksmai, pareikštas įtarimas, paskirta kardomoji priemonė, atlikti paklausimai į gydymo bei kitas įstaigas. 2020-06-17 Vilniaus apygardos prokuratūros Vilniaus apylinkės prokuratūros 1-ojo skyriaus prokuroras R. I. priėmė nutarimą, kurio Nr. EBS-V-1419134-20, nutraukti ikiteisminį tyrimą. 2020-07-16 (1SD-4993) vyriausioji specialistė D. Č. paprašė Vilniaus apylinkės prokuratūros 1-ojo skyriaus prokuroro atsiųsti nutarimą Nr. IBS-V-1419134-20 nutraukti ikiteisminį tyrimą.“

6.13. „2020-07-20 (1GD-9981) buvo gautas Vilniaus apylinkės prokuratūros 1-ojo skyriaus prokuroro R. I. nutarimas Nr. IBS-V-1419134-20 nutraukti ikiteisminį tyrimą.“

6.14. „2020-07-21 (1SD-5143) Skyriaus vyriausioji specialistė D. Č. Pareiškėjui išsiuntė išsamų atsakymą į Prašymą-2, kuriame detaliam paaiškino, kokių veiksmų ir kuriais įstatymais vadovaujantis Skyriaus specialistai nagrinėjo anonimo pranešimą dėl Vaiko [...]. Taip pat atsakyme Pareiškėjui buvo detaliam paaiškinta, kad Vilniaus miesto apylinkės prokuratūros nutarime Nr. IBS-V-1419134-20 prokuroras išdėstė argumentus, kodėl anonimo (kaip nustatyta ikiteisminio tyrimo metu – A. M.) veiksmuose **nėra nusikaltimo ar baudžiamojo nusižengimo požymių**, ir pažymėjo, kad nutarime yra akcentuota, jog Pareiškėjas savo teises ir teisėtus interesus gali ginti civilinio proceso tvarka, nutarimo nuorašas buvo išsiųstas pareiškėjui ir paaiškinta apskundimo tvarka.“

6.15. „2020-09-29 Skyriuje buvo gautas Prašymas-I (1PR-371). Skyrius šio prašymo nelaukė skundu, o prašymu pateikti informaciją, į kurią jau buvo atsakyta 2020-07-21 raštu [...], todėl parengti atsakymą į Prašymą-1 buvo pavesta Skyriaus vyriausiajai specialistei D. Č. Pastaroji, laikydamosi Lietuvos Respublikos viešojo administravimo įstatymo terminų, 2020-10-05 pateikė Pareiškėjui išsamų atsakymą ir išaiškino apskundimo tvarką (1SD-7454).“

6.16. „Administracinę procedūrą Tarnyboje pradeda įstaigos vadovas (rezoliucija arba įsakymu). Nagrinėjamu atveju Tarnybos vadovas iš Pareiškėjo negavo skundo. Administracinę procedūrą nebuvo pradėta [...]. Kaip minėta, Pareiškėjas el. laišku tiesiogiai kreipėsi į Skyrių.“

6.17. Iš pateiktų dokumentų nustatyta:

6.17.1. Pareiškėjas 2020-06-30 raštu (Prašymas-2) Tarnybos prašė informuoti: „kokių veiksmų imsis Jūsų vadovaujama tarnyba, siekdama įgyvendinti teisingumą bei parodyti veiklos skaidrumą ir atitinkamai nubausti asmenį, kurio galimai nusikalstami veiksmai padarė žalą mano šeimai“;

6.17.2. Tarnybos Vilniaus miesto vaiko teisių apsaugos skyrius 2020-07-21 raštu Pareiškėjui atsakė: „[...] Skyrius nėra ikiteisminį tyrimą atliekanti įstaiga, todėl visą gautą informaciją apie galimai įvykdytas nusikalstamas veikas perduoda kompetentingoms institucijoms vertinti ir tirti. Skyrius 2019-12-11 ir 2019-12-12 persiuntė visą gautą iš asmens vardu „Anonimas“ medžiagą Vilniaus apskrities vyriausiajam komisariatui, paprašė įvertinti pateiktą informaciją, bei imtis veiksmų kompetencijos ribose ir įvertinti, ar anonimo siųsti priedai yra gauti teisėtai, nepažeidžiant vaiko teisės į asmens duomenų apsaugą. Apie nustatytas aplinkybes ir priimtus sprendimus prašė informuoti Skyrių.“

2020-07-15 iš Vilniaus AVPK Vilniaus miesto 2PK buvo gautas raštas, kuriame informuojama, kad dėl gautos medžiagos iš asmens vardu „ANONIMAS“ 2019-12-20 buvo pradėtas ikiteisminis tyrimas Nr. 01-1-53820-19 pagal LRBK 154 str. 1 d. (šmeižimas). 2020-02-06 minėtame ikiteisminiame tyrime buvo priimtas sprendimas perkvalifikuoti nusikalstamą veiką iš LR BK 154 str. 1 d. į LR BK 167str.1 d. [...]. 2020-06-17 Vilniaus apygardos prokuratūros Vilniaus apylinkės prokuratūros 1-ojo skyriaus prokuroras R. I. priėmė nutarimą, kurio Nr. IBPS-V-141 91 34-20, nutraukti ikiteisminį tyrimą. [...]. *Prokuroro vertinimu, 2019-12-10 prašyme išdėstyta turinys, taip kaip jis dėstomas, naudojami žodžiai labiau atitinka nuomonės reiškimą. Tam, kad veikos būtų kriminalizuojamos, turi būti nustatomas ir jų veikų pavojingumas. To šiuo atveju nėra.*

[...]. Prokuroras vertindamas surinktus duomenis, konstatavo, kad nepadaryta veika, turinti nusikaltimo ar baudžiamojo nusižengimo požymių. Pareiškėjas [...] savo teises ir teisėtus interesus gali ginti civilinio proceso tvarka, nutarimo nuorašas buvo išsiųstas pareiškėjui ir paaiškinta apskundimo tvarka.

Norime atkreipti dėmesį, kad Skyrius savo darbe vadovaujasi Lietuvos Respublikos vaiko teisių pagrindų įstatymu (toliau – VTAPI), kurio 29 str. 1 d. ir 2 d. nurodo, kad „vaikas turi būti apsaugotas nuo nusikalstamų veikų, įtvirtintų Lietuvos Respublikos baudžiamajame kodekse (toliau – Baudžiamasis kodeksas), vaikas taip pat saugomas nuo visų formų smurto, už kurį nenumatyta baudžiamoji atsakomybė, smurto demonstravimo vaikui bei kitų vaiko asmeninių ar turtinių teisių pažeidimų, nenumatytų šio straipsnio 1 dalyje“. Šio straipsnio 3 d. nurodoma, kad „fizinis ar juridinis asmuo, sužinojęs ir (ar) turintis pagrįstos informacijos apie vaiką, kuris nukentėjo nuo nusikalstamos veikos, nurodytos šio straipsnio 1 ir 2 dalyse, ir (ar) dėl to jam gali būti reikalinga pagalba, privalo apie tai pranešti policijai ir (ar) Valstybės vaiko teisių apsaugos ir įvaikinimo tarnybai ar jos įgaliotam teritoriniam skyriui.“ [...] VTAPI 35 str.4 d. numato, kad „asmens, pateikusio šio straipsnio 1 ir 2 dalyse nurodytą informaciją, raštu ar žodžiu aiškiai išreikštu pageidavimu turi būti išlaikytas jo anonimiškumas prieš trečiuosius asmenis, išskyrus ikiteisminio tyrimo institucijas, prokuratūrą ir teismus. Ši nuostata netaikoma šio straipsnio 1 ir 2 dalyse nurodytų institucijų, įstaigų, organizacijų darbuotojams. Asmens, pateikusio šio straipsnio 1 ir 2 dalyse nurodytą informaciją, tapatybė gali būti atskleista ir tada, kai nustatoma, kad buvo suteikta melaginga informacija.“

Vadovaudamasis aukščiau išvardintais VTAPI nurodymais, Skyrius 2019-12-10 priėmė asmens pasivadinusio „Anonimas“ prašymą dėl jo susirūpinimo Vaiko emocijų būkle. [...] Taip pat Skyriaus darbuotojai apsilankė Jūsų šeimoje vadovaudamiesi VTAPI 35 str. ir 36 str. 1 d., kurioje nurodyta, kad „Valstybės vaiko teisių apsaugos ir įvaikinimo tarnyba ar jos įgaliotas teritorinis skyrius, gavęs žodžiu, raštu ar bet kokiomis nuotolinio ryšio priemonėmis pranešimą apie galimą vaiko teisių pažeidimą, kuo skubiau, tačiau ne vėliau kaip per 3 darbo dienas nuo pranešimo gavimo dienos, pradeda nagrinėti pranešimą ir susitinka su vaiku, užsitikrindamas galimybę pabendrauti su juo be apribojimų, jeigu yra poreikis [...]. Valstybės vaiko teisių apsaugos ir įvaikinimo tarnyba ar jos įgaliotas teritorinis skyrius, atlikęs šioje dalyje nurodytus veiksmus, socialinės apsaugos ir darbo ministro nustatyta tvarka atlieka vaiko situacijos vertinimą. Jeigu Valstybės vaiko teisių apsaugos ir įvaikinimo tarnyba ar jos įgaliotas teritorinis skyrius, atlikęs šioje dalyje nurodytus veiksmus, nenustato vaiko teisių pažeidimų ir pavojaus vaiko fiziniam ar psichiniam saugumui, sveikatai ar gyvybei, jis priima sprendimą baigti pranešimo nagrinėjimą“. Kas šiuo atveju ir buvo padaryta įvertinus visas jūsų šeimos aplinkybes bei supažindinus pasirašytinai Jus su „Informacija apie galimą vaiko teisių pažeidimą“.

Pareiškėjui išaiškinta atsakymo apskundimo tvarka;

6.17.3. Pareiškėjas 2020-09-29 raštu (Prašymas-1) Tarnybos prašė: „informuoti, kokių veiksmų imsis Jūsų vadovaujama tarnyba, siekdama įgyvendinti teisingumą bei parodyti veiklos skaidrumą ir atitinkamai nubausti asmenį, kurio nusikalstami veiksmai, tai yra melagingas ir šmeižikiškas pranešimas apie smurtą prieš vaiką šeimoje, padarė tiesioginę žalą mano šeimai. [...] prašau raštiško mano ir mano šeimos narių atsiprašymo Jūsų atstovaujamos tarnybos Vilniaus skyriaus Vadovo vardu [...]“;

6.17.4. Vilniaus apygardos prokuratūros Vilniaus apylinkės prokuratūros 1-jo skyriaus 2020-06-17 nutarimu buvo nutrauktas ikiteisminis tyrimas, „nes nepadaryta veika, turinti nusikaltimo ar baudžiamojo nusižengimo požymių“. Nutarime, be kita ko, pažymėta: „Prokuroro vertinimu, 2019-12-10 prašyme [„Anonimo“] išdėstytas turinys, taip kaip jis dėstomas, naudojami žodžiai labiau atitinka nuomonės reiškimą. Tam, kad veikos būtų kriminalizuojamos, turi būti nustatomas ir jų veikų pavojingumas. To šiuo atveju nėra“;

6.17.5. Tarnybos Vilniaus miesto vaiko teisių apsaugos skyrius 2020-01-13 Vaiko tėvus supažindino su Informacija apie gautą pranešimą apie galimą vaiko teisių pažeidimą (užpildyta forma), taip pat informavo, kad priimtas sprendimas „užbaigti pranešimo apie galimą vaiko teisių

pažeidimą nagrinėjimą, nevertinti vaiko situacijos, nes nėra duomenų (arba jų nepakanka) patvirtinančių vaiko teisės (-ių) ir geriausių interesų neužtikrinimo“. Vaiko tėvai (ir Pareiškėjas) pasirašė, kad supažindinti „su nagrinėjant pranešimą apie galimą vaiko teisių pažeidimą nustatytomis aplinkybėmis bei sprendimu baigti pranešimo apie galimą vaiko teisių pažeidimą nagrinėjimą“.“

Tyrimui reikšmingos teisės aktų nuostatos

7. Lietuvos Respublikos įstatymai ir kiti teisės aktai

7.1. *Viešojo administravimo įstatyme* (VAĮ) reglamentuojama:

7.1.1. *2 straipsnis* – „14. **Prašymas** – su asmens teisių ar teisėtų interesų pažeidimu nesusijęs asmens **kreipimasis** į viešojo administravimo subjektą prašant suteikti administracinę paslaugą, priimti administracinį sprendimą arba atlikti kitus teisės aktuose nustatytus veiksmus. 15. **Skundas** – asmens rašytinis kreipimasis į viešojo administravimo subjektą, kuriame nurodoma, kad yra pažeistos jo teisės ar teisėti interesai, ir prašoma juos apginti.“

7.1.2. *14 straipsnis* – „1. Prašymų ir skundų nagrinėjimo ir asmenų aptarnavimo viešojo administravimo subjektuose taisyklės tvirtina Vyriausybė. [...]. 4. Draudžiama persiųsti skundą nagrinėti viešojo administravimo subjektui, jo administracijos padaliniui arba perduoti nagrinėti pareigūnui, valstybės tarnautojui ar darbuotojui, kurių veiksmai yra skundžiami.“

7.1.3. *19 straipsnis* – „1. Administracinė procedūra – pagal šį įstatymą viešojo administravimo subjekto atliekami privalomi veiksmai nagrinėjant skundą apie viešojo administravimo subjekto veiksmis, neveikimu ar administraciniais sprendimais galimai padarytą asmens, nurodyto skunde, teisių ir teisėtų interesų pažeidimą ir priimant dėl to administracinės procedūros sprendimą. 2. Administracinės procedūros dalyviai: asmuo, dėl kurio yra pradėta administracinė procedūra, ir viešojo administravimo subjektas, kuris dėl gauto skundo pradėjo administracinę procedūrą.“

7.1.4. *34 straipsnis* – „1. Administracinė procedūra baigiama administracinės procedūros sprendimo priėmimu. Asmeniui, dėl kurio pradėta administracinė procedūra, ne vėliau kaip per 3 darbo dienas raštu pranešama apie priimtą administracinės procedūros sprendimą ir nurodomos faktinės aplinkybės, nustatytos skundo nagrinėjimo metu, teisės aktai, kuriais vadovaujantis priimtas administracinės procedūros sprendimas, ir sprendimo apskundimo tvarka.“

7.2. *Vaiko teisių apsaugos pagrindų įstatyme* (VTAPĮ; galiojusiame iki 2020-11-19) reglamentuojama:

7.2.1. *29 straipsnis* – „1. Vaikas turi būti apsaugotas nuo nusikalstamų veikų, įtvirtintų Lietuvos Respublikos baudžiamajame kodekse (toliau – Baudžiamasis kodeksas). [...]. 3. Fizinis ar juridinis asmuo, sužinojęs ir (ar) turintis pagrįstos informacijos apie vaiką, kuris nukentėjo nuo nusikalstamos veikos, nurodytos šio straipsnio 1 ir 2 dalyse, ir (ar) dėl to jam gali būti reikalinga pagalba, privalo apie tai pranešti policijai ir (ar) Valstybės vaiko teisių apsaugos ir įvaikinimo tarnybai ar jos įgaliotam teritoriniam skyriui. [...]. 8. Tėvai ar kiti vaiko atstovai pagal įstatymą turi teisę skųsti teismui Valstybės vaiko teisių apsaugos ir įvaikinimo tarnybos ar jos įgalioto teritorinio skyriaus darbuotojų, policijos pareigūnų ar kitų valdžios institucijų darbuotojų neteisėtus veiksmus ir sprendimus, taip pat turi teisę kreiptis į vaiko teisių apsaugos kontrolierių ir kitas institucijas, turinčias teisę nagrinėti tokius skundus.“

7.2.2. *35 straipsnis* – „1. Švietimo, asmens sveikatos priežiūros, vaiko teisių apsaugos, socialinių paslaugų, teisėsaugos ir kitų institucijų bei įstaigų, nevyriausybinų organizacijų darbuotojai, kurių darbas yra susijęs su vaikų auklėjimu, mokymu, priežiūra ar jų saugumo užtikrinimu: [...]; 2) turintys pagrįstos informacijos apie daromą ar galimai padarytą nusikalstamą veiką vaiko atžvilgiu, nurodytą šio įstatymo 29 straipsnio 1 dalyje, privalo nedelsdami apie tai informuoti policiją ir (ar) Valstybės vaiko teisių apsaugos ir įvaikinimo tarnybą ar jos įgaliotą teritorinį skyrių. Valstybės vaiko teisių apsaugos ir įvaikinimo tarnyba ar jos įgaliotas teritorinis skyrius, nustatęs daromą ar galimai padarytą nusikalstamą veiką vaiko atžvilgiu, nurodytą

šio įstatymo 29 straipsnio 1 dalyje, privalo nedelsdamas imtis veiksmų, nurodytų šio įstatymo 36 straipsnio 5 dalyje. [...]. 4. Asmens, pateikusio šio straipsnio 1 ir 2 dalyse nurodytą informaciją, raštu ar žodžiu aiškiai išreikštu pageidavimu turi būti išlaikytas jo anonimiškumas prieš trečiuosius asmenis, išskyrus ikiteisminio tyrimo institucijas, prokuratūrą ir teismus. Ši nuostata netaikoma šio straipsnio 1 ir 2 dalyse nurodytų institucijų, įstaigų, organizacijų darbuotojams. Asmens, pateikusio šio straipsnio 1 ir 2 dalyse nurodytą informaciją, tapatybė gali būti atskleista ir tada, kai nustatoma, kad buvo suteikta melaginga informacija. 5. Valstybės vaiko teisių apsaugos ir įvaikinimo tarnyba ar jos įgaliotas teritorinis skyrius: 1) nustatęs ar gavęs šio straipsnio 1 dalies 2 punkte nurodytą informaciją arba gavęs šią informaciją iš kitų šaltinių, privalo nedelsdamas, tačiau ne vėliau kaip per 24 valandas, apie galimai padarytą nusikalstamą veiką prieš vaiką pranešti policijai ar kitam ikiteisminį tyrimą organizuojančiam subjektui; 2) gavęs šio straipsnio 1 dalies 1 punkte ir šio straipsnio 2 dalyje nurodytą informaciją ar gavęs šią informaciją iš kitų šaltinių, privalo nedelsdamas pradėti nagrinėti pranešimą šio įstatymo 36 straipsnyje nustatyta tvarka.“

7.2.3. *36 straipsnis* – „1. Valstybės vaiko teisių apsaugos ir įvaikinimo tarnyba ar jos įgaliotas teritorinis skyrius, gavęs žodžiu, raštu ar bet kokiomis nuotolinio ryšio priemonėmis pranešimą apie galimą vaiko teisių pažeidimą, kuo skubiau, tačiau ne vėliau kaip per 3 darbo dienas nuo pranešimo gavimo dienos, pradeda nagrinėti pranešimą ir susitinka su vaiku, užsitikrindamas galimybę pabendrauti su juo be apribojimų, jeigu yra poreikis, – nedalyvaujant vaiko atstovams pagal įstatymą, atsižvelgęs į vaiko amžių ir brandą išklauso vaiką jam priimtiniu būdu apie galimą jo teisių pažeidimą, pagal poreikį įvertina vaiko gyvenamąją ir (ar) socialinę aplinką bei vaiko santykius su jo tėvais ar kitais vaiko atstovais pagal įstatymą. Jeigu yra įtarimų, kad vaikas patyrė smurtą, ar jeigu vaikas turi specialiųjų poreikių, raidos ir (ar) kitokių sutrikimų, jis pagal poreikį turi būti išklaustytas psichologo. Valstybės vaiko teisių apsaugos ir įvaikinimo tarnyba ar jos įgaliotas teritorinis skyrius, atlikęs šioje dalyje nurodytus veiksmus, socialinės apsaugos ir darbo ministro nustatyta tvarka atlieka vaiko situacijos vertinimą. Jeigu Valstybės vaiko teisių apsaugos ir įvaikinimo tarnyba ar jos įgaliotas teritorinis skyrius, atlikęs šioje dalyje nurodytus veiksmus, nenustato vaiko teisių pažeidimų ir pavojaus vaiko fiziniam ar psichiniam saugumui, sveikatai ar gyvybei, jis priima sprendimą baigti pranešimo nagrinėjimą. [...].“

36 straipsnis (galiojęs iki 2019-12-31) – „1. Valstybės vaiko teisių apsaugos ir įvaikinimo tarnyba ar jos įgaliotas teritorinis skyrius, gavęs žodžiu, raštu ar bet kokiomis nuotolinio ryšio priemonėmis pranešimą apie galimą vaiko teisių pažeidimą, kuo skubiau, tačiau ne vėliau kaip per tris darbo dienas nuo pranešimo gavimo, pradeda nagrinėti pranešimą ir susitinka su vaiku, užsitikrindamas galimybę pabendrauti su juo be apribojimų, jeigu yra poreikis, – nedalyvaujant vaiko atstovams pagal įstatymą, atsižvelgęs į vaiko amžių ir brandą išklauso vaiką jam priimtiniu būdu apie galimą jo teisių pažeidimą, taip pat įvertina vaiko gyvenamąją ir socialinę aplinką bei vaiko santykius su jo tėvais ar kitais vaiko atstovais pagal įstatymą. Jeigu yra įtarimų, kad vaikas patyrė smurtą, vaikas pagal poreikį turi būti išklaustytas psichologo. Valstybės vaiko teisių apsaugos ir įvaikinimo tarnyba ar jos įgaliotas teritorinis skyrius, atlikęs šioje dalyje nurodytus veiksmus šio įstatymo 38 straipsnyje nustatyta tvarka, nustato grėsmės vaikui lygį. Jeigu Valstybės vaiko teisių apsaugos ir įvaikinimo tarnyba ar jos įgaliotas teritorinis skyrius nenustato galimų vaiko teisių pažeidimų ir pavojaus vaiko saugumui, sveikatai ir gyvybei, jis priima sprendimą baigti pranešimo nagrinėjimą. [...].“

7.2.4. *48 straipsnis* – „1. Socialinės apsaugos ir darbo ministerija dalyvauja formuojant vaiko teisių apsaugos politiką, atsako už ją ir koordinuoja jos įgyvendinimą, formuoja šeimos politiką ir koordinuoja jos įgyvendinimą. [...].“

7.2.5. *49 straipsnis* – „6. Prokuratūra, vykdydama Lietuvos Respublikos prokuratūros įstatyme nustatytas funkcijas, susijusias su baudžiamuoju persekiojimu ir viešojo intereso gynimu, atlieka ikiteisminius tyrimus ir jiems vadovauja. Valstybinį kaltinimą baudžiamosiose bylose palaiko ir viešąjį interesą gina prokurorai, turintys specialiųjų žinių, reikalingų darbui su vaikais.“

7.2.6. *50 straipsnis* – „1. Valstybės vaiko teisių apsaugos ir įvaikinimo tarnyba, įgyvendindama vaiko teisių apsaugos politiką savivaldybių teritorijose bei dalyvaudama

formuojant valstybės politiką vaiko teisių apsaugos srityje, pati ar per struktūrinius padalinius: [...]; 2) gina ir užtikrina vaiko teises ir atstovauja vaiko teisėms ir teisėtiems interesams savivaldybių teritorijose visą parą; [...].“

7.3. *Vaiko teisių apsaugos kontrolieriaus įstatyme (VTAKI) reglamentuojama:*

7.3.1. *2 straipsnis* – „Vaiko teisių apsaugos kontrolieriaus veiklos tikslas – gerinti vaiko teisinę apsaugą, ginti vaiko teises ir jo teisėtus interesus, užtikrinti tarptautinės ir nacionalinės teisės aktuose nustatytų vaiko teisių ir jo teisėtų interesų įgyvendinimą, atlikti vaiko teisių užtikrinimo ir apsaugos priežiūrą bei kontrolę Lietuvoje.“

7.3.2. *16 straipsnis* – „1. Vaiko teisių apsaugos kontrolierius tiria pareiškėjų skundus dėl fizinių ir juridinių asmenų veiksmų ar neveikimo, dėl kurių pažeidžiamos (manoma, kad pažeidžiamos) ar gali būti pažeistos vaiko teisės ar jo teisėti interesai, taip pat skundus dėl pareigūnų piktnaudžiavimo ar biurokratizmo vaiko teisių apsaugos srityje. [...].“

7.4. *Administracinių nusižengimų kodekse (ANK) reglamentuojama:*

7.4.1. *75 straipsnis* – „3. Žinomai melagingos informacijos apie būtinumą ginti nepilnamečio teises ir interesus suteikimas Valstybės vaiko teisių apsaugos ir įvaikinimo tarnybai užtraukia baudą nuo trisdešimt iki vieno šimto keturiasdešimt eurų. [...].“

7.4.2. *589 straipsnis* – „Administracinių nusižengimų teiseną pradeda, administracinių nusižengimų tyrimą atlieka ir administracinių nusižengimų protokolus surašo, išskyrus šio kodekso 611 straipsnio 4 dalyje nustatytus atvejus, šių institucijų pareigūnai: [...]; 71) Valstybės vaiko teisių apsaugos ir įvaikinimo tarnybos – dėl šio kodekso 72, 73, 74, 75, 80 straipsniuose numatytų administracinių nusižengimų; [...].“

7.4.3. *590 straipsnis* – „1. Pareigūnai, atlikdami įstatymų įgyvendinimo kontrolę ar kitas teises aktuose nustatytas funkcijas, administracinių nusižengimų teiseną pradeda vadovaudamiesi šiuo kodeksu ir jų veiklą reglamentuojančiais teisės aktais. Dėl administracinio nusižengimo teisenos pradžios specialus procesinis dokumentas nerašomas.“

7.4.4. *592 straipsnis* – „3. Jeigu ikiteisminio tyrimo institucija ar prokuroras, gavę pareiškimą ar pranešimą apie galimai padarytą nusikalstamą veiką, Baudžiamojo proceso kodekse nustatytais atvejais ir tvarka atsisako pradėti ikiteisminį tyrimą, tačiau nustato, kad padaryta veika turi administracinio nusižengimo požymių, arba patys nustato padaryto administracinio nusižengimo požymių, jie motyvuotu nutarimu perduoda turimą medžiagą įgaliotai institucijai administracinio nusižengimo teisei pradėti ir administracinio nusižengimo protokolui surašyti. 4. Jeigu Baudžiamojo proceso kodekse nustatytais atvejais ir tvarka yra nutraukiamas ikiteisminis tyrimas ar baudžiamoji byla, tačiau ikiteisminio tyrimo medžiagoje ar baudžiamojoje byloje nustatoma, kad yra administracinio nusižengimo požymių, nutarimo nutraukti ikiteisminį tyrimą ar baudžiamąją bylą kopija (nuorašas) kartu su visa tyrimo ar bylos medžiagos patvirtinta kopija (nuorašu) perduodama įgaliotai institucijai administracinio nusižengimo teisei pradėti ir administracinio nusižengimo protokolui surašyti. Šiuo atveju baudžiamojoje byloje surinkti įrodymai, jei nereikia tirti papildomų aplinkybių, pakartotinai nerenkami.“

7.5. *Vyriausybės 2007-08-22 nutarimu Nr. 875 patvirtintose Prašymų ir skundų nagrinėjimo ir asmenų aptarnavimo viešojo administravimo subjektuose taisyklėse (toliau vadinama – Prašymų nagrinėjimo taisyklės) (2017-11-15 nutarimo Nr. 93 redakcija, galiojanti nuo 2017-11-23) nustatyta:*

„35. *Atsakymai į prašymus parengiami atsižvelgiant į jo turinį:* 35.1. į prašymą suteikti administracinę paslaugą – išduoti dokumentą, jo kopiją, nuorašą ar išrašą, patvirtinantį tam tikrą juridinį faktą, – atsakoma suteikiant prašomą administracinę paslaugą arba nurodomos atsisakymo tai padaryti priežastys; 35.2. į prašymą pateikti institucijos turimą informaciją atsakoma pateikiant prašomą informaciją Lietuvos Respublikos teisės gauti informaciją iš valstybės ar savivaldybių institucijų ir įstaigų įstatymo nustatyta tvarka arba nurodomos atsisakymo tai padaryti priežastys; 35.3. į prašymą priimti administracinį sprendimą – atsakoma pateikiant atitinkamo priimto dokumento kopiją, išrašą ar nuorašą arba nurodomos atsisakymo tai padaryti priežastys; 35.4. į kitus prašymus – atsakoma laisva forma arba nurodomos atsisakymo tai padaryti priežastys. 36. Prašymą

nagrinėjusi institucija, pati pastebėjusi ar gavusi pagrįstą asmens kreipimąsi dėl atsakyme esančių spausdinimo, skaičiavimo ar faktinių duomenų klaidų, ne vėliau kaip per 2 darbo dienas nuo klaidos paaiškėjimo arba asmens kreipimosi dienos jas ištaiso ir pateikia asmeniui ištaisyta atsakymą arba praneša jam, kodėl klaidos nebuvo taisomos. 37. Į skundus atsakoma laikantis Lietuvos Respublikos viešojo administravimo įstatyme nustatytos tvarkos. 38. Atsakyme, kuriame nurodomos atsisakymo suteikti prašomą administracinę paslaugą, informaciją, priimti administracinį sprendimą priežastys, arba institucijos siunčiamame pranešime apie asmens prašymo ar skundo nenagrinėjimo priežastis asmuo ar jo atstovas turi būti informuojamas apie tokio atsakymo apskundimo tvarką, nurodant institucijos (-ų), kuriai (-ioms) gali būti paduotas skundas, pavadinimą (-us) ir adresą (-us), taip pat terminą (-us), per kurį (-iuos) gali būti pateiktas skundas. Persiunčiant prašymą ar skundą nagrinėti kitai kompetentingai institucijai ir informuojant apie tai asmenį ar jo atstovą, pranešime asmeniui nurodyti minėtos apskundimo tvarkos nereikia.“

7.6. *Vyriausybės 2018 m. kovo 28 d. nutarimu Nr. 293 patvirtintuose Valstybinės vaiko teisių apsaugos ir įvaikinimo tarnybos nuostatuose* (Nuostatai) reglamentuojama:

„1. Valstybės vaiko teisių apsaugos ir įvaikinimo tarnyba prie Socialinės apsaugos ir darbo ministerijos (toliau - Tarnyba) yra įstaiga prie Lietuvos Respublikos socialinės apsaugos ir darbo ministerijos (toliau – Socialinės apsaugos ir darbo ministerija). [...]. 6. [...]. Tarnybos savininko teises ir pareigas įgyvendina (išskyrus sprendimų dėl Tarnybos reorganizavimo, likvidavimo, Nuostatų keitimo priėmimą) Socialinės apsaugos ir darbo ministerija. Ji kontroliuoja Tarnybos veiklą, sprendžia savininko teises ir pareigas įgyvendinančios institucijos kompetencijai priskirtus klausimus. [...]. 16. Tarnybos direktorius: 16.1. priima įsakymus, organizuoja ir kontroliuoja jų vykdymą; 16.2. organizuoja Tarnybos darbą, kad būtų pasiektas Tarnybos veiklos tikslas ir atliktos jai nustatytos funkcijos; [...]. 16.6. skatina Tarnybos valstybės tarnautojus ir darbuotojus, dirbančius pagal darbo sutartis ir gaunančius darbo užmokestį iš valstybės biudžeto ir valstybės pinigų fondų, skiria jiems tarnybines nuobaudas, pašalpas (materialines pašalpas), atlieka kitas personalo valdymo funkcijas; [...].“

7.7. *Socialinės apsaugos ir darbo ministro 2018-05-21 įsakymu Nr. AI-221 patvirtintame Grėsmės vaikui lygių kriterijų ir grėsmės vaikui lygio nustatymo tvarkos apraše* (Aprašas) (redakcija, galiojusi iki 2020-01-01) nustatyta:

„5. Valstybinė vaiko teisių apsaugos institucija, gavusi pranešimą apie galimą vaiko teisių pažeidimą, nedelsdama pradeda vertinti grėsmės vaikui lygį: 5.1. gavusi pranešimą apie galimą smurto prieš vaiką naudojimą ir (ar) galimai kilusį pavojų vaiko saugumui, sveikatai ar gyvybei, kuo skubiau, tačiau ne vėliau kaip per 6 valandas nuo pranešimo gavimo [...] turi nuvykti į vaiko buvimo vietą, [...] taip pat susitikti su vaiko atstovais pagal įstatymą. [...]; 5.3. atlikęs Aprašo 5.1 ar 5.2 papunktyje nurodytus veiksmus, valstybinės vaiko teisių apsaugos institucijos specialistas, įgaliotas nagrinėti pranešimus apie galimus vaiko teisių pažeidimus, vertinantis ir nustatantis grėsmės vaikui lygį bei atliekantis kitus Apraše nustatytus veiksmus, siekdamas apginti vaiko teises ir užtikrinti teisėtus jo interesus (toliau – specialistas), nustato grėsmės vaikui lygį – užpildo Grėsmės vaikui lygio nustatymo anketą (Aprašo 1 priedas); [...]; 8. Vaiko atstovas pagal įstatymą su užpildyta Grėsmės vaikui lygio nustatymo anketa (pagal Aprašo 1 priedo formą) supažindinamas pasirašytinai, išskyrus tuos atvejus, kai dėl objektyvių priežasčių vaiko atstovas pagal įstatymą to padaryti negali. [...]. 12. Nenustačiusi galimų vaiko teisių pažeidimų ir grėsmės vaiko saugumui, sveikatai ir (ar) gyvybei rizikos veiksnių, valstybinė vaiko teisių apsaugos institucija grėsmės vaikui lygio nenustato ir baigia nagrinėti pranešimą. [...].“

7.8. *Valstybinės vaiko teisių apsaugos ir įvaikinimo tarnybos prie Socialinės apsaugos ir darbo ministerijos direktoriaus 2019-08-12 įsakymu Nr. BV-247 patvirtintoje Pranešimų apie galimus vaiko teisių pažeidimus registravimo, informavimo ir nagrinėjimo tvarkos apraše* (Tvarkos aprašas) reglamentuojama:

„5. VVTAIT ir jos teritoriniai skyriai, atlikdami teisės aktais paskirtas funkcijas teisės aktų nustatytais terminais vaiko reagavimo ir pranešimo apie galimus vaiko teisių pažeidimus, vadovaujasi bendradarbiavimo ir dalinimosi informacija tarpusavyje bei su kitomis įstaigomis ir

institucijomis, operatyvumo, skaidrumo principais, VVTAIT valstybės tarnautojų ir darbuotojų, dirbančių pagal darbo sutartis, elgesio standartu, patvirtinu 2019 m. balandžio 2 d. VVTAIT direktoriaus įsakymu Nr. BV-117 „Dėl Valstybės vaiko teisių apsaugos ir įvaikinimo tarnybos prie Socialinės apsaugos ir darbo ministerijos valstybės tarnautojų ir darbuotojų, dirbančių pagal darbo sutartis, elgesio standarto patvirtinimo“ ir VVTAIT valstybės tarnautojų ir darbuotojų, dirbančių pagal darbo sutartis, etikos kodeksu, patvirtintu 2019 m. balandžio 2 d. VVTAIT direktoriaus įsakymu Nr. BV-118 „Dėl Valstybės vaiko teisių apsaugos ir įvaikinimo tarnybos prie Socialinės apsaugos ir darbo ministerijos valstybės tarnautojų ir darbuotojų, dirbančių pagal darbo sutartis, etikos kodekso patvirtinimo“. [...] 8. VVTAIT teritorinis skyrius, raštu, žodžiu ar ryšio priemoneis gavęs pranešimą ar informaciją apie galimą vaiko teisių pažeidimą arba pats jį nustatęs, registruoja pranešimą DVS, įrašo informaciją VTP registre ir nedelsdamas perduoda informaciją (nurodydamas gavėjais DVS) VVTAIT teritorinio skyriaus, kurio veiklos teritorijoje padarytas galimas vaiko teisių pažeidimas, vedėjui ir (arba) patarėjui, kurio darbo vieta yra savivaldybėje (toliau – patarėjas). VVTAIT teritorinio skyriaus vedėjas ir (arba) patarėjas duoda pavedimą: [...] 11. VVTAIT teritorinio skyriaus darbuotojas, nedelsdamas pradeda nagrinėti pranešimą apie galimą vaiko teisių pažeidimą ir imasi imperatyvių veiksmų, numatytų VTAPI 36 straipsnio 1 dalyje bei Grėsmės vaikui lygių kriterijų ir nustatymo tvarkos apraše, t. y. per tris darbo dienas susitinka ir pabendrauja su vaiku, jo abiem atstovais (arba vieninteliu turimu) pagal įstatymą, įvertina vaiko socialinę ir gyvenamąją aplinką, įvertina grėsmės vaikui lygį. Jeigu grėsmės vaikui lygis įvertinta ir nenustatytas, priimamas sprendimas baigti pranešimo nagrinėjimą. [...].“

7.9. Valstybinės vaiko teisių apsaugos ir įvaikinimo tarnybos prie Socialinės apsaugos ir darbo ministerijos direktoriaus 2018-06-08 įsakymu Nr. BV-70 patvirtintame Valstybės vaiko teisių apsaugos ir įvaikinimo tarnybos prie Socialinės apsaugos ir darbo ministerijos direktoriaus darbo reglamente (Darbo reglamentas) (redakcija, įsigaliojusi 2019-11-01) nustatyta:

„23. Teritorinių skyrių apskrityse patarėjai, kurių darbo vietos yra savivaldybėse, koordinuoja, organizuoja ir užtikrina teritorinių skyrių darbuotojų, dirbančių savivaldybėje darbą. [...] 119. Asmenys aptarnaujami, jų prašymai ir skundai Tarnyboje (jos padaliniuose) nagrinėjami vadovaujantis Viešojo administravimo įstatymo, Asmenų prašymų nagrinėjimo ir jų aptarnavimo viešojo administravimo subjektuose taisyklių, patvirtintų Vyriausybės 2007-08-22 nutarimu Nr. 875, direktoriaus ir kitų teisės aktų nustatyta tvarka.“

Tyrimui reikšminga teismų praktika

8. Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo ir Lietuvos Respublikos vyriausiojo administracinio teismo (toliau atitinkamai vadinama – KT; LVAT) praktika:

8.1. KT 2010-05-13 nutarimas– „Lietuvos Respublikos Konstitucijos 30 straipsnio 1 dalyje įtvirtintas konstitucinis teisminės gynybos principas yra universalus; teisę į teisminę pažeistų konstitucinių teisių ir laisvių gynybą turi kiekvienas asmuo, manantis, kad jo teisės ar laisvės pažeistos; asmeniui jo pažeistų teisių gynyba teisme garantuojama nepriklausomai nuo jo teisinio statuso; asmenų pažeistos teisės ir teisėti interesai teisme turi būti ginami nepriklausomai nuo to, ar jie yra tiesiogiai įtvirtinti Lietuvos Respublikos Konstitucijoje, ar ne; teisė kreiptis į teismą yra absoliuti; šios teisės negalima apriboti ar paneigti; asmens konstitucinė teisė kreiptis į teismą negali būti dirbtinai suvaržoma, taip pat negali būti nepagrįstai pasunkinama ją įgyvendinti; jeigu būtų neužtikrinta asmens konstitucinė teisė kreiptis į teismą, būtų nepaisoma ir visuotinai pripažinto bendrojo teisės principo *ubi ius, ibi remedium* – jeigu yra kokias nors teisės (laisvės), turi būti ir jos gynimo priemonė; tokia teisinė situacija, kai kuri nors asmens teisė ar laisvė negali būti ginama, taip pat ir teismine tvarka, nors pats tas asmuo mano, kad ši teisė ar laisvė yra pažeista, pagal Lietuvos Respublikos Konstituciją yra neįmanoma, Lietuvos Respublikos Konstitucija jos netoleruoja“;

8.2. LVAT 2016-02-22 nutartis 2016-02-22 administracinėje byloje Nr. A-U50-520/2016:

„[...] atsakovas savo kompetencijos ribose įvykdė pareigą ir pateikė pareiškėjui tinkamą atsakymą, o tai, kad pareiškėjo netenkina skundžiamame atsakyme išdėstytos faktinės aplinkybės ir

argumentai, nėra pagrindas pripažinti, jog pats atsakymas yra nemotyvuotas ir neteisėtas bei neatitinkantis Viešojo administravimo įstatymo nuostatų. [...]“;

8.3. *LVAT 2014-05-28 nutartis administracinėje byloje Nr. A261-610/2014* – „[...] viešojo administravimo subjektas, bet kokiu būdu gavęs informaciją apie galbūt padarytus pažeidimus, pagal savo kompetenciją turi patikrinti tokią informaciją, ją įvertinti ir reaguoti į ją nuostatų bei kitų teisės aktų nustatytu būdu. Tačiau tai nereiškia, kad VAI, kitų šiam ginčui aktualių teisės aktų taikymo požiūriu atsakovas privalo veikti taip, kaip to prašo besikreipiantys į juos asmenys [...]“;

8.4. „Teisėjų kolegija [...] pastebi, jog valdžios institucijų sistema yra sukurta taip, kad kiekviena institucija turi jos paskirtį atitinkančias priskirtas funkcijas, kompetenciją, kurių privalo laikytis. Pagal VAI viešojo administravimo subjektai savo veikloje, be kita ko, privalo vadovautis įstatymo viršenybės principu, reiškiančiu, kad šių subjektų įgaliojimai atlikti viešąjį administravimą turi būti nustatyti įstatymuose, bei nepiktnaudžiavimo valdžia principu, reiškiančiu, kad viešojo administravimo subjektams draudžiama atlikti viešojo administravimo funkcijas neturint įstatymų suteiktų reikiamų įgaliojimų arba priimti administracinius sprendimus siekiant kitų, negu įstatymų nustatyta, tikslų (3 straipsnio 1, 4 punktai). Pagal **viešojoje teisėje veikiančių teisėtumo principą viešojo administravimo subjektai privalo veikti tik įstatymo jiems suteiktų įgaliojimų ribose**, o veikimas viršijant kompetencijos ribas (*ultra vires*) yra pagrindas viešojo administravimo subjekto aktą pripažinti neteisėtu (žr. Lietuvos vyriausiojo administracinio teismo 2009 m. lapkričio 23 d. nutartį administracinėje byloje Nr. A662-906/2009, 2010 m. spalio 22 d. nutartį administracinėje byloje Nr. A756-1229/2010)“;

8.5. LVAT nutartyje administracinėje byloje Nr. A143-2741/2011 yra konstatuota: „[...]“. Kaip pažymėta aukščiau, atsakovas, atlikęs paminėto pareiškėjų skundo patikrinimo procedūrą, galėjo taikyti bankroto administratoriui (trečiajam suinteresuotam asmeniui) [Bankroto administratorių veiklos kontrolės taisyklių] (17 arba 19 p.) numatytą poveikio priemonę arba ją netaikyti. Kolegija pažymi, kad tai yra atsakovo diskrecija. ABTĮ taikymo požiūriu, vienokios arba kitokios poveikio priemonės taikymas arba jų netaikymas negali būti laikomas pareiškėjų teisių arba įstatymų saugomų interesų pažeidimu, nes visais atvejais tai nesukeltų ir nesukėlė pareiškėjams tam tikrų tiesioginių teisinių pasekmių. [...]“

Tyrimo išvados

9. Atsižvelgus į tyrimo metu analizuotą informaciją, teisinį reglamentavimą, pažymėtina:

9.1. Vadovaudamiesi Lietuvos Respublikos Seimo kontrolierių įstatymo 12 straipsnio nuostatomis, Seimo kontrolieriai tiria pareiškėjų skundus dėl pareigūnų piktnaudžiavimo, biurokratizmo ar kitaip pažeidžiamų žmogaus teisių ir laisvių viešojo administravimo srityje.

Seimo kontrolierių veiklos tikslas – ginti žmogaus teisę į gerą viešąjį administravimą, užtikrinantį žmogaus teises ir laisves, prižiūrėti, ar valdžios įstaigos vykdo pareigą tinkamai tarnauti žmonėms (SKI 3 straipsnis), taigi, Seimo kontrolierius šio tyrimo metu vertino tik tas aplinkybes, kurios susijusios su Pareiškėjo skundų nagrinėjimu, t. y. *Viešojo administravimo įstatymo, Prašymų ir skundų nagrinėjimo ir asmenų aptarnavimo viešojo administravimo subjektuose taisyklių (patvirtintos Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2007-08-22 nutarimu Nr. 875, aktuali redakcija)* taikymo aspektu, taip pat aplinkybes, ar Tarnyba tinkamai reagavo į pranešimus apie galimus pareigūnų pažeidimus.

9.2. *Nagrinėjamu atveju:*

9.2.1. vadovaujantis Prašymų nagrinėjimo taisyklių nuostatomis, atsakymai į prašymus parengiami atsižvelgus į jų turinį (pažymos 7.5 punktas).

Nustatyta, kad Pareiškėjas į Tarnybą ir Skyrių kreipėsi Prašymu-1 ir Prašymu-2 ir jam VAI, Prašymų nagrinėjimo taisyklėse nustatyta tvarka ir terminais 2020-10-05, 2020-07-21 buvo pateikti teisės aktų nuostatas (VAI, Prašymų nagrinėjimo taisyklių) atitinkantys atsakymai:

1) *2020-06-30 prašymu Pareiškėjas kreipėsi į Skyrių (pažymos 6.17.1 punktas),*

prašydamas nubausti asmenį, kuris parašė anoniminį pranešimą, naujų aplinkybių, kurias Skyrius turėtų tirti, nebuvo nurodyta. Pažymėtina, kad Skyrius 2020-07-21 atsakyme (pažymos 6.17.2 punktas) išsamiai paaiškino teisės aktų, kuriais vadovaujantis, gavus anoniminį prašymą (su pridėtais dokumentais), buvo atliekamas vaiko situacijos tyrimas, kreiptasi į teisėsaugos institucijas, o nenustačius Vaiko teisių pažeidimo pranešimo nagrinėjimas buvo nutrauktas. Pareiškėjui išaiškinta atsakymo apskundimo tvarka; nepateikta informacija, kad Pareiškėjas būtų pasinaudojęs šia savo teise

2020-09-29 prašymu Pareiškėjas kreipėsi į Skyrių ir Tarnybos direktorių, prašydamas pateikti informaciją apie Tarnybos veiksmus, vykdančius teisingumą, bei „*atitinkamai nubausti asmenį, kurio nusikalstami veiksmai, tai yra melagingas ir šmeižikiškas pranešimas apie smurtą prieš Vaiką šeimoje, padarė tiesioginę žalą*“, naujų aplinkybių, kurias reikėtų tirti, nenurodė.

Pareiškėjo kreipimasis atitiko prašymo sąvoką, numatytą VAĮ 2 straipsnyje (pažymos 7.1 punktas), todėl Tarnyba, įvertinusi, jog Pareiškėjas kreipiasi dėl tų pačių aplinkybių ir prašo tos pačios informacijos, apie ką jis jau buvo informuotas 2020-07-21 raštu, paaiškino VAĮ 14 straipsnio (dėl prašymo ar skundo nenagrinėjimo) nuostatas bei išaiškino apskundimo tvarką. Nepateikta informacija, kad Pareiškėjas būtų pasinaudojęs šia savo teise;

2) Pareiškėjas neprašė Tarnybos direktoriaus įvertinti pareigūnų, tyrusių anoniminį pranešimą, veiklos, todėl vadovaujantis VAĮ nuostatomis nebuvo pradėta administracinė procedūra, Tarnybos taip pat direktorius neinicijavo tarnybinio patikrinimo.

Pažymėtina, kad, vadovaujantis Nuostatais (pažymos 7.6 punktas), Tarnybos direktorius organizuoja Tarnybos darbą, kad būtų pasiektas Tarnybos veiklos tikslas ir atliktos jai nustatytos funkcijos; skatina Tarnybos valstybės tarnautojus ir darbuotojus, dirbančius pagal darbo sutartis ir gaunančius darbo užmokestį iš valstybės biudžeto ir valstybės pinigų fondų, skiria jiems tarnybines nuobaudas, pašalpas (materialines pašalpas), atlieka kitas personalo valdymo funkcijas. Pradėti administracinę procedūrą ar tarnybinį patikrinimą yra Tarnybos direktoriaus diskrecija. Seimo kontrolierius negali įpareigoti (pradėti tarnybinį patikrinimą, pateikti tarnybinio patikrinimo medžiagą tretiesiems asmenims, nubausti pareigūnus ir kita) Tarnybos direktorių veikti kitaip, nei tai nustatyta teisės aktuose.

LVAT nutartyse ne kartą yra pažymėjęs, kad „atsakovas, atlikęs pareiškėjų skundo patikrinimo procedūrą, galėjo taikyti [...] poveikio priemonę arba jų netaikyti. Kolegija pažymi, kad tai yra atsakovo diskrecija. ABTĮ taikymo požiūriu, vienokios arba kitokios poveikio priemonės taikymas arba jų netaikymas negali būti laikomas pareiškėjų teisių arba įstatymų saugomų interesų pažeidimu, nes visais atvejais tai nesukeltų ir nesukėlė pareiškėjams tam tikrų tiesioginių teisinių pasekmių. [...]“ (pažymos 8.5 punktas).

„Pagal viešojoje teisėje veikiančią teisėtumo principą viešojo administravimo subjektai privalo veikti tik įstatymo jiems suteiktų įgaliojimų ribose, o veikimas viršijant kompetencijos ribas (*ultra vires*) yra pagrindas viešojo administravimo subjekto aktą pripažinti neteisėtu.“ (pažymos 8.4 punktas);

3) prašymuose Pareiškėjas prašė *nubausti asmenį, kuris parašė „melagingą ir šmeižikišką“ anoniminį pranešimą*. Tarnyba savo atsakymuose Pareiškėjui išsamiai paaiškino, kokių veiksmų pareigūnai ėmėsi gavę anoniminį pranešimą apie prieš Vaiką naudojamą smurtą ir pridėtus dokumentus, t. y. informaciją perdavė Vilniaus AVPK, vyko į Pareiškėjo namus, bendravo su Vaiku ir kt., informavo apie Vilniaus apygardos prokuratūros Vilniaus apylinkės prokuratūros I-ojo skyriaus priimtą sprendimą nutraukti ikiteisminį tyrimą, nes „nepadaryta veika, turinti nusikaltimo ar baudžiamojo nusižengimo požymių“ (Vilniaus apygardos teismas 2020-09-22 nutartimi paliko galioti 2020-06-17 nutarimą nutraukti ikiteisminį tyrimą). Pareiškėjui paaiškinta, kad Tarnyba nėra ikiteisminio tyrimo institucija, nustatanti galimas nusikalstamas veikas.

Pažymėtina, kad, vadovaujantis ANK 592 straipsnio nuostatomis, jeigu Baudžiamojo proceso kodekse nustatytais atvejais ir tvarka yra nutraukiamas ikiteisminis tyrimas ar baudžiamoji byla, tačiau ikiteisminio tyrimo medžiagoje ar baudžiamojoje byloje nustatoma, kad yra administracinio nusižengimo požymių, nutarimo nutraukti ikiteisminį tyrimą ar baudžiamąją bylą

kopija (nuorašas) kartu su visa tyrimo ar bylos medžiagos patvirtinta kopija (nuorašu) perduodama įgaliotai institucijai administracinio nusižengimo teisenai pradėti ir administracinio nusižengimo protokolui surašyti (pažymos 7.4 punktas). Vilniaus apygardos prokuratūros Vilniaus apylinkės prokuratūros I-ojo skyriaus pareigūnai, nutraukę ikiteisminį tyrimą, nenustatė administracinio nusižengimo požymių, todėl neperdavė visos tyrimo medžiagos Tarnybai dėl administracinio nusižengimo teisenos pradėjimo. Pažymėtina ir tai, jog nutarime nutraukti ikiteisminį tyrimą pažymėta, kad anoniminiame pranešime „išdėstytas turinys, taip kaip jis dėstomas, naudojami žodžiai labiau atitinka nuomonės reiškimą. Tam, kad veikos būtų kriminalizuojamos, turi būti nustatomas ir jų veikų pavojingumas. To šiuo atveju nėra“. Apygardos teismas, įvertinęs „Anonimo“ prašymo turinį, konstatavo, kad „šis dokumentas negali būti vertinamas kaip šmeižimas.“ Vertinant pirmiau nurodytas aplinkybes, Tarnyba neturėjo teisinio pagrindo pradėti administracinio nusižengimo teiseną „Anonimo“ atžvilgiu.

Seimo kontrolierius atkreipia dėmesį, kad Tarnybos pareigūnai šiame punkte minėtų aplinkybių, teisės aktų nuostatų nepaiškino Pareiškėjui, tačiau tai laikytina mažareikšmiu pažeidimu, nesukėlusiu tam tikrų tiesioginių pasekmių. Pareiškėjui buvo žinomos nutarimų nutraukti ikiteisminį tyrimą priėmimo bei palikimo galioti Vilniaus apygardos teismo nutartį aplinkybės (Pareiškėjas pats kreipėsi į policijos pareigūnus prašydamas pradėti ikiteisminį tyrimą dėl šmeižto, nustatyti „Anonimo“ asmenybę, skundė nutarimą nutraukti ikiteisminį tyrimą);

9.2.2. nustatyta, kad Tarnybos pareigūnai, VTAPI, Tvarkos apraše nustatyta tvarka ir terminais atlikę tyrimą, 2019-12-18 išsiuntė kvietimus Vaiko tėvams 2019-12-23 atvykti pokalbiui (pažymos 6.9 punktas). Pateikta informacija, kad su Vaiko tėvais, jų pačių prašymu, pavyko pabendrauti tik 2020-01-10 ir 2020-01-13 (pažymos 6.10, 6.11 punktas), o po pokalbių Vaiko tėvai buvo supažindinti (pasirašant) *apie priimtą sprendimą baigti pranešimo apie galimą vaiko teisių pažeidimą nagrinėjimą*, nes „nėra duomenų patvirtinančių vaiko teisių ir geriausių interesų neužtikrinimo“. Taigi, nepasitvirtino Pareiškėjo teiginys, jog „tik 2020-03-25 man raštu pateikė išvadą, kad jokių grėsmių vaikui nėra“.

Pažymėtina, kad Tarnybos veiksmai, gavus pranešimą apie galimus vaiko teisių pažeidimus, reagavimo bei tyrimo atlikimo terminai nustatyti VTAPI, Tvarkos apraše. Tyrimu nenustatyta, kad Tarnyba pažeidė minėtų teisės aktų nuostatas;

9.2.3. vadovaujantis Seimo kontrolierių įstatymo 12 straipsnio nuostatomis, Seimo kontrolieriai netiria prokurorų, ikiteisminio tyrimo pareigūnų procesinių sprendimų teisėtumo ir pagrįstumo, netikrina teismų priimtų sprendimų, nuosprendžių ir nutarčių pagrįstumo ir teisėtumo. Taigi, vertinti nutarimo nutraukti ikiteisminį tyrimą pagrįstumą ir teisėtumą nepriskirta Seimo kontrolieriaus kompetencijai.

Seimo kontrolieriaus kompetencijai nepriskirta aiškintis, kokias aplinkybes tyrė Vilniaus AVPK pareigūnai, kokie asmenys buvo apklausti ir kokius parodymus jie davė.

10. KT 2004-12-13, 2007-05-15 nutarimuose konstatuota, kad „valstybės tarnybos viešumo reikalavimo negalima interpretuoti kaip esą reiškiančio, kad įvairių asmenų reikalavimu informacija privalomai būtų teikiama net ir tais atvejais, kai būtent dėl tokio šios informacijos atskleidimo būtų pažeistos asmens teisės, kitos konstitucinės vertybės. Valstybės tarnybos viešumo reikalavimas sietinas ir su valstybės tarnautojams keliamais lojalumo Lietuvos valstybei ar valstybės tarnybos veiklos teisėtumo reikalavimais: tam tikros informacijos, sudarančios Konstitucijos ir įstatymų saugomą paslaptį, neteisėtas paviešinimas ar kitoks atskleidimas turi užtraukti įstatymų nustatytą atsakomybę.“, „informacijos laisvė nėra absoliuti, [...] Konstitucija neleidžia nustatyti tokio teisinio reguliavimo, kuriuo, įstatymais įtvirtinus informacijos laisvės įgyvendinimo garantijas, būtų sudaromos prielaidos pažeisti kitas konstitucines vertybes, jų pusiausvyrą. Pažymėtina, kad pagal Konstituciją valstybė turi pareigą garantuoti ne tik valstybės paslaptį sudarančios informacijos slaptumą, bet ir tam tikros kitos informacijos slaptumo apsaugą, būtent tai, kad nebūtų savavališkai, neteisėtai kėsiniama sužinoti ar paskleisti tokią informaciją, kurios atskleidimas galėtų padaryti žalos asmens teisėms ir laisvėms bei teisėtiems interesams, kitoms

Konstitucijoje įtvirtintoms, jos ginamoms ir saugomoms vertybėms [...].“

LVAT ne kartą savo sprendimuose yra pasisakęs, kad, jeigu „atsakovas savo kompetencijos ribose įvykdė pareigą ir pateikė pareiškėjui tinkamą atsakymą, o tai, kad *pareiškėjo netenkina skundžiamame atsakyme išdėstytos faktinės aplinkybės ir argumentai, nėra pagrindas pripažinti, jog pats atsakymas yra nemotyvuotas ir neteisėtas bei neatitinkantis Viešojo administravimo įstatymo nuostatų*“, viešojo administravimo subjektas pagal savo kompetenciją turi patikrinti informaciją apie galimai padarytą pažeidimą, ją įvertinti ir reaguoti į ją nuostatų bei kitų teisės aktų nustatytu būdu, „tačiau tai nereiškia, kad VAI, kitų šiam ginčui aktualių teisės aktų taikymo požiūriu *atsakovas privalo veikti taip, kaip to prašo besikreipiantys į juos asmenys.*“

11. Apibendrinus pateiktas išvadas, teisinį reglamentavimą, konstatuotina, kad Tarnyba nepažeidė VAI, Prašymų nagrinėjimo taisyklių nuostatų (nustatytų atsakymų pateikimo tvarkos ir terminų), tinkamai reagavo į pranešimus apie galimus pareigūnų pažeidimus.

Pareiškėjo skundas pripažintinas nepagrįstu.

12. Atkreiptinas Pareiškėjo dėmesys į tai, kad:

12.1. vadovaujantis Lietuvos Respublikos civilinio proceso kodekso (CPK) 5 straipsnio 1 dalies nuostatomis, kiekvienas suinteresuotas asmuo turi teisę įstatymų nustatyta tvarka kreiptis į teismą, kad būtų apginta pažeista ar ginčijama jo teisė arba įstatymų saugomas interesas. Lietuvos Respublikos civilinio kodekso (CK) 1.138 straipsnyje reglamentuota, kad civilines teises įstatymų nustatyta tvarka gina teismas. Taigi, žalos atlyginimo klausimai spręstini CK ir CPK nustatyta tvarka teisme (turtinės, neturtinės žalos faktą ir dydį nustato teismas). Vadovaujantis CK 6.250 str., teismas, nustatydamas neturtinės žalos dydį, atsižvelgia į jos pasekmes, šią žalą padariusio asmens kaltę, jo turtinę padėtį, padarytos turtinės žalos dydį bei kitas turinčias reikšmės bylai aplinkybes, taip pat į sąžiningumo, teisingumo ir protingumo kriterijus. Atkreiptinas dėmesys į tai, kad, vadovaujantis CK 6.271 str., žalą, atsiradusią dėl valstybės valdžios institucijų neteisėtų aktų, privalo atlyginti valstybė iš valstybės biudžeto nepaisydama konkretaus valstybės tarnautojo ar kito valstybės valdžios institucijos darbuotojo kaltės. Valstybės civilinė atsakomybė pagal šį straipsnį atsiranda, jeigu valdžios institucijų darbuotojai neveikė taip, kaip pagal įstatymus šios institucijos ar jų darbuotojai privalėjo veikti.

Kasacinis teismas yra išaiškinęs (Lietuvos Aukščiausiojo Teismo nutartys: 2009 m. vasario 2 d., Nr. 3K-3-25/2009, 2009 m. birželio 8 d., Nr. 3K-3-252/2009):

„Lietuvos Respublikos Konstitucijos 30 straipsnyje įtvirtintos asmens teisės kreiptis į teismą įgyvendinimo procesinė tvarka ir sąlygos yra nustatytos specialiuosiuose įstatymuose, ir tam, kad ši teisė būtų įgyvendinta tinkamai, šios tvarkos būtina laikytis. Konstitucines nuostatas konkretizuoja ir detalizuoja civiliniai, baudžiamieji ir administraciniai (tiek procesiniai, tiek tam tikru aspektu ir materialiniai) įstatymai, konkrečiai civiliniame procese – CPK 5 straipsnio 1 dalis. Pagal šią proceso teisės normą teisę į teisminę gynybą turi asmuo, kurio teisė ar įstatymų saugomas interesas yra pažeistas ar ginčijami. Joje numatyta ne bet kurio, o suinteresuoto asmens teisė kreiptis į teismą. Be to, pagal šią teisės normą suinteresuotas asmuo turi teisę kreiptis į teismą ne bet kokia, o būtent įstatymų nustatyta tvarka. Šia blanketine teisės norma įstatymų leidėjas įtvirtino galimybę suinteresuotų asmenų teisę kreiptis į teismą reglamentuoti ir kitais įstatymais (CPK 1 straipsnio 2 dalis). Pagal CPK 2 ir 5 straipsnius teisminė gynyba taikoma tiems asmenims, kurie įrodo, kad jų teisės ir teisėti interesai pažeidžiami“ ;

12.2. LVAT (2012-10-04 nutartyje administracinėje byloje A-442-2493-12) yra konstatuota:

„[...] administracinių teismų praktikoje laikomasi nuostatos, kad piliečiai, nurodydami [...] pareigūnų galimai padarytus pažeidimus, gali inicijuoti tarnybinių patikrinimų atlikimą, tačiau *neturi teisės apskusti tarnybinių patikrinimų išvadų ar vadovų, turinčių teisę skirti tarnybines nuobaudas, sprendimų.* Tarnybinio patikrinimo išvada yra vidaus administravimo dokumentas, kurio pagrindu gali būti priimamas sprendimas dėl tikrinamo pareigūno (ne)patraukimo tarnybinių

atsakomybėn, sukeliantis tiesiogines teises pasekmes tik tikrinamam asmeniui ir įstaigos vadovui. Tarnybinių patikrinimų atlikimo bei tarnybinių nuobaudų skyrimo ir panaikinimo [tvarkoje] [...] numatytos tikrinamų pareigūnų teisės, tarp jų ir teisė, baigus tarnybinių patikrinimą, susipažinti su tarnybinio tikrinimo išvada bei tarnybinio patikrinimo metu surinkta medžiaga, pavaldumo tvarka apskūsti tikrintojo veiksmus. Taigi šioje tvarkoje išvardintas numatytas teises turi tik tikrinami pareigūnai. Asmenys, inicijavę tarnybinio patikrinimo atlikimą, pagal bendruosius gero administravimo principus įgyja teisę tik būti tinkamai informuoti apie konkretaus tarnybinio patikrinimo rezultatus (žr. LVAT 2012 m. rugsėjo 26 d. nutartį administracinėje byloje Nr. A552-2745/2012). „[...] Teisėjų kolegijos nuomone, [...] duomenys apie kito asmens karjerą (darbo stažą), padarytus tarnybinius nusižengimus, patraukimą tarnybinėn atsakomybėn yra privati informacija. [...] (2014-01-29 nutartyje (administracinė byla Nr. A525-333/2014).“ Taigi, jeigu ir būtų Tarnybos direktoriaus sprendimu atliktas tarnybinis patikrinimas, Pareiškėjas neturi teisės gauti tarnybinio patikrinimo dokumentų“;

12.3. Seimo kontrolieriai netiria skundų dėl pareigūnų piktnaudžiavimo ir biurokratizmo vaiko teisių apsaugos srityje. Ši funkcija, pagal Lietuvos Respublikos vaiko teisių apsaugos kontrolieriaus įstatymo nuostatas, priskirta vaiko teisių apsaugos kontrolieriaus kompetencijai.

Kaip numatyta teisės aktuose, vaiko teisių apsaugos kontrolierius tiria pareiškėjų skundus dėl fizinių ir juridinių asmenų veiksmų ar neveikimo, dėl kurių pažeidžiamos (manoma, kad pažeidžiamos) ar gali būti pažeistos vaiko teisės ar jo teisėti interesai, įskaitant skundus *dėl pareigūnų piktnaudžiavimo ar biurokratizmo vaiko teisių apsaugos srityje*. Skunde keliamos problemos yra kilusios iš šeimos teisinių santykių, susijusios su vaikų teisėmis ir jų interesų apsauga. Seimo kontrolierius netiria galimų vaiko teisių ir teisėtų interesų pažeidimų. Jeigu, Pareiškėjo nuomone, Tarnybos arba kitų valstybės institucijų pareigūnai savo veiksmais (neveikimu) galimai pažeidžia (arba pažeidė) Vaiko teises ir teisėtus interesus, jis turi teisę kreiptis į Vaiko teisių apsaugos kontrolieriaus tarnybą.

SEIMO KONTROLIERIAUS SPRENDIMAS

13. Vadovaudamasis Lietuvos Respublikos Seimo kontrolierių įstatymo 22 straipsnio 1 dalies 2 punktu, Lietuvos Respublikos Seimo kontrolierius nusprendžia

X skundą dėl Valstybės vaiko teisių apsaugos ir įvaikinimo tarnybos prie Socialinės apsaugos ir darbo ministerijos pareigūnų veiksmų (neveikimo) atmesti.

Seimo kontrolierius

Augustinas Normantas